

УДК 316.334.56

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.15>**Л. О. Радіонова**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9691-1199>кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і політологіїХарківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова**Н. В. Козирева**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1643-1871>кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і політологіїХарківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова**СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ІМПЕРАТИВ САМООРГАНІЗАЦІЇ МІСЬКОГО СОЦІУМУ**

Постановка проблеми. Сучасні міські процеси не завжди протікають в рамках формальних інституціалізованих структур і під впливом інституціалізованих акторів, що є відображенням світових трендів, зокрема, підвищення ролі комунікативного фактора, «інформаційності» [1] міста, відходу від вертикально орієнтованих управлінських структур до горизонтальних. Еволюція відносин у міському співтоваристві відбувалася під впливом не тільки економічних, а і позаекономічних чинників, зокрема релігії, культури, ментальності тощо. Природний шлях виникнення і нагромадження соціального капіталу не суперечить, як свідчить накопичений досвід, можливостям його створення і розвитку через свідомі впливи, навіть у тих містах, де елементи постіндустріальних відносин тільки започатковуються.

Досвід останніх десятиліть підтверджує те, що соціальний капітал стає головним генеруючим джерелом нагромадження суспільного багатства, основою ефективного функціонування будь-якого міста.

Досягнення бажаних економічних і соціальних результатів потребує методологічного і теоретичного обґрунтування, певної системи і логіки мислення, послідовності та цілеспрямованості дій, розуміння поставленої мети і пошуку засобів її досягнення. Колишні дослідні парадигми, орієнтовані на інституціоналізм, не цілком адекватні реаліям сучасного суспільства. Нинішній формат соціальної системи з точки зору сучасних модернізаційних ризиків і модернізації потребує інші методологічні підходи. З огляду на те, що іманентно присутньою рисою нової парадигми є швидкість і безперервність процесу її розвитку, найнагальнішим викликом нового часу є необхідність постійного переосмислення та відбору ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Вперше

термін «соціальний капітал» був використаний у 1916 році Лідой Джадсон Хеніфан для описання шкільних центрів сільських общин [2, с. 130-138]. Визначаючи «субстанції важливі в повсякденному житті людей», Хеніфан під ними розуміє солідарність і соціальні зв'язки між тими, хто складає соціальну групу.

Джейн Джейкобс використала термін «соціальний капітал» у своїй класичній роботі «Життя і смерть великих американських міст», де вказувала, що щільна сіть соціальних зв'язків, які існували у більш старих кварталах змішаного міського типу, створювала форму соціального капіталу, яка сприяла суспільній безпеці [3, с. 138].

Економіст Глен Лаурі та соціолог Айвен Лайт використовували термін «соціальний капітал» у 70-х роках минулого сторіччя для аналізу проблем економічного розвитку всередині міст: афроамериканці відчували нестачу зв'язків довіри і соціальної причетності (на відміну від азійських американців та інших етнічних груп), що значною мірою пояснювало відносно слабкий розвиток негритянського підприємництва.

Одним із головних теоретиків соціального капіталу, який ніколи не вживав цього терміну, але розумів його важливість, був французький економічний соціолог, філософ Алексис де Токвіль. У своїй роботі «Демократія в Америці» Токвіль відзначав, що Америка різко відрізняється від його рідної Франції тим, що володіє багатим «мистецтвом об'єднання», тобто населення Америки звикло для різних цілей – як звичайних, так і важливих – об'єднуватися у добровільні асоціації [4]. Американська демократія і її система обмеженого керування спрацьовувала саме тому, що американці успішно формували асоціації – як для громадських, так і політичних цілей. Ця здатність самоорганізовуватися, по суті, означала не тільки

те, що уряд не повинен нав'язувати організацію в ієрархічній, зверху вниз, манері, громадянська асоціація була ще й «школою самокерування», яка вчила людей сумісному образу дій, яку вони привнесли з собою у суспільне життя.

У подальшому категорія соціального капіталу отримала більш глибоку концептуалізацію в роботах таких дослідників, як Френсіс Фукуяма, Роберт Патнем, П'єр Бурдьє, Джеймс Коулман [5, 6, 7, 8]. В роботах цих дослідників досліджувана категорія пов'язана з рівнем довіри громадян до влади, а також із показниками рівня економічного розвитку держави. Після виходу у світ книги Г. Беккера «Людський капітал», категорія «соціальний капітал» набуває більш розширеного тлумачення. Автор намагається здійснити розрахунок ефективності освіти з точки зору економічного розвитку, згодом він публікує багато статей із сучасних соціальних проблем, але в контексті економічного способу мислення. В розвиток поняття соціального капіталу важливий внесок внесла теорія французького соціолога і філософа П. Бурдьє, саме він встановлює зв'язок між соціальним, культурним, фізичним і людським капіталами і на основі цих досліджень, визначає соціальний капітал як інтегруючий чинник соціальної поведінки індивіда. Крім цього, специфічною ознакою соціального капіталу у Бурдьє є відносина «реципроциті» (англ. – reciprocity), тобто очікування взаємного обміну, що особливо важливо для нашого дослідження. Саме аналітичні розвідки цього дослідника сприяли підвищенню рівня зацікавленості науковців до вивчення різних форм соціального капіталу та зумовлених ними соціальних практик. Зокрема, активно розвинули цю ідею Джеймс Коулман – соціальний капітал – це «потенціал взаємної довіри та взаємодопомоги, що цілераціонально формується у міжособистісних взаєминах, виступаючи специфічною категорією ресурсів як неекономічний чи людський капітал» [7] та Френсіс Фукуяма – «здорова капіталістична економіка спирається, передусім, на досить високий рівень соціального капіталу громадянського суспільства, що сприяє підвищенню організації в бізнесі, корпораціях і подібних структурах. Саме тенденція до самоорганізації життєво необхідна для ефективної діяльності демократичних політичних інститутів» [8, с. 92].

Однак наскільки адекватні заострення уваги на цьому феномені в контексті його впливу на якість управління, зокрема, на місцевому рівні, на рівні міста? Інституційний чинник навряд чи може суттєво впливати на ефективність врядування на місцевому рівні. У сучасному вітчизняному соціальному дискурсі очевидний інтерес до осмислення внутрішнього рівня модернізації і сфер суспільства через використання мережевого підходу до управління і через актуалізацію кому-

нікативного аспекту, посилення довіри в суспільстві, зміну свідомості еліт, увагу до проблем ідентичності. Підвищення ефективності функціонування суспільства та особливо сучасного міста бачиться дослідникам не стільки у вдосконаленні організаційної, скільки комунікативної сфери.

Вирішення питань соціально-економічного розвитку міста, таких, наприклад, як пасажирські перевезення в сучасному місті, потребує досконалого володіння не тільки технічними, але і соціальними аспектами функціонування таких складних динамічних систем.

Зміни в структурі пасажирських перевезень у великих містах України свідчать про те, що міська транспортна система являє собою складну динамічну систему, результати функціонування якої залежать від впливу факторів різноманітної природи. Перманентні коливання величини пасажиропотоків та їх перерозподіл між різними видами транспорту, які відбуваються у часі та по напрямках, потребують планового та оперативного управління міською транспортною системою, окремими підприємствами, а також, що є особливо важливим і нагальним, соціальною мережею.

Мета статті. На сьогодні у зв'язку із суттєвим зменшенням обсягів пасажирських перевезень, постає актуальне питання оптимізації цього процесу. Це потребує комплексного вирішення по трьох напрямках – соціальному, економічному і екологічному. Основним завданням є створення соціальної мережі міста, яка дозволить оптимізувати використання енергетичних ресурсів, пасажиропотік на приватному транспорті, помножить соціальний капітал на місцевому рівні. Ці проблеми ми розглянемо у наступній статті. А зараз хотілося б зупинитися на теоретико-методологічних засадах дослідження цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу. Насамперед потрібно ретельно опрацювати понятійно-категоріальний апарат з використанням українського та закордонного наукового дискурсу. Також необхідна науково обґрунтована методологія аналізу соціальних, в тому числі політичних, мереж, умов їх формування, інтеграції, дезінтеграції, проявів стабілізуючих та дестабілізуючих функцій мереж сучасного міста.

При визначенні поняття «соціальна мережа» вчені, як правило, виходять з того, що це добровільні, неієрархічні, не залежні від держави утворення, які можуть виникати в різних сферах суспільства. У самому простому розумінні мережі – це люди, які, спілкуючись один з одним, діляться інформацією, ідеями та ресурсами, допомагають один одному.

Мережеві відносини засновані на горизонтальних зв'язках, на відкритості спілкування, різноманітності каналів і моделей комунікації. Вони

не передбачають ієрархічного підпорядкування. Мережевий підхід до політики виходить з пересмисленого розуміння держави, її суті, структури, відносин із суспільством. Ця теорія орієнтована на хаотичність, нестійкість і ускладнення сучасного світу. У ній чітко проглядається тренд у напрямку утвердження нового типу управління, взаємовідповідальної політики, а також «управління без уряду». Ключовий аспект теорії складають зв'язки, відносини, інтеракції. Саме комунікативні зв'язки і можливості соціальних мереж позитивно впливають на адаптивні можливості держави і багатьох її політичних інститутів, створюючи свого роду «політичну захисну оболонку» [1].

У Спрінгфілді, штат Вірджинія, на розі Бленд-стріт і Олд-Кін-мілі-роуд під час ранкової години пік утворюється черга людей. Зупиняється машина, і два-три пасажери – ніхто з них водієві не знайомий – сідають, щоб поїхати на північ до центру Вашингтона. Ввечері той же ритуал протікає у зворотному порядку: машини, повні незнайомцями, повертаються з міського центру і висаджують своїх пасажирів так, щоб вони могли сісти на свої власні засоби пересування та дістатися додому.

Така практика почалася в 1973 році, коли уряд через нафтову кризу ввів на дорогах, що виходять на трасу номер 95, що веде з південних передмість в округ Колумбія, правило «великого завантаження автомобілів», що означає, що під час години пік кожна машина, що використовує таку дорогу, повинна мати як мінімум трьох пасажирів. Траса номер 95 відома як найбільш переповнена магістраль в районі Вашингтона. Користуючись перевагами, які дали введені правила, як водії, так і пасажери можуть заощадити сорок хвилин по дорозі на роботу в місто.

Ця система за ці роки виробила складний набір правил. Ні автомобілі, ні пасажери не можуть порушувати черговість; пасажери вправі відмовитися сісти в конкретну машину; куріння і пропозиція грошей заборонені; етикет вимагає, щоб розмови не стосувалися спірних питань – таких, як секс, релігія і політика. Процес чудовим чином упорядкований. За минулі роки було тільки дві кримінальних інциденти, причому обидва вони відбулися взимку в темний ранковий час доби, коли машину очікувало трохи пасажирів [9].

По суті, це створює соціальний капітал. Така система виробила правила кооперації, які дозволяють людям дістатися до роботи трохи швидше. Це суспільне явище спонтанно зайняло певну «екологічну нішу», створену постановою уряду. Це приклад соціального порядку, спрямованого знизу вгору і створеного людьми, що переслідують свої власні приватні інтереси.

Соціальний капітал не являється чимсь таким, що, втративши, вже неможливо відновити. Ско-

ріше він перманентно створюється людьми в їх повсякденному житті. Соціальний капітал створювався в традиційних суспільствах, і він створюється кожний день індивідами та організаціями в сучасному суспільстві. Більше того, значення соціального капіталу зростає в міру розвитку технології, скорочення структур управління корпорацій, а мережі заміняють ієрархію як спосіб структурування ділових відносин.

Приклад «Вашингтонських попутників» є показовим, тому що він демонструє, як прояв соціального порядку може вирости з повсякденного життя. Цей приклад суперечить тому, що більшість людей думають про соціальний порядок. Якщо їх про це запитати, то вони, швидше за все, скажуть, що порядок виникає тому, що хтось нав'язує його суспільству. Томас Гоббс, основоположник сучасної політичної науки, стверджував, що природним станом людини є війна всіх проти всіх і що для того, щоб уникнути анархії і щоб навести порядок, необхідний могутній Левіафан держави. Саме з цієї причини багатьом людям не подобаються сентенції, пов'язані з поняттям «соціальний порядок»: це звучить авторитарно і загрозливо. З іншого боку, люди зазвичай долучаються до думки Гоббса, коли стикаються з перспективою безладу.

Систематичне вивчення того, як порядок, а отже, і соціальний капітал можуть виникати спонтанно, незалежно від дій влади, є одним з найважливіших інтелектуальних досягнень кінця ХХ століття. Фрідріх фон Гайек першим запропонував програму вивчення того, що він назвав «поширеним порядком людської кооперації», тобто загальної суми всіх правил, норм, цінностей і прийнятих зразків поведінки, які дозволяють індивідам співпрацювати в капіталістичному суспільстві [10].

Тим не менш соціальний порядок часто створюється ієрархією. Однак це питання потрібно розглядати дещо ширше, і тоді ми зможемо побачити, що порядок може виникнути з різних джерел – від ієрархічних та централізованих типів влади до абсолютно незалежних та спонтанних взаємодій індивідів.

Ієрархія може приймати безліч форм – від трансцендентної до світської. Спонтанно виникаючий порядок також має різноманітні джерела – від сліпих взаємодій біологічних сил до високо структурованих переговорів між юристами. В цілому норми, що виникають спонтанно, зазвичай бувають неформальними – вони не зафіксовані в письмовій формі і не публікуються, в той час як норми і правила, створені ієрархічними джерелами влади, звичайно приймають форму писаного закону, конституцій, кодексів або схем бюрократичних організацій. У деяких випадках межа між спонтанним і ієрархічним порядком буває нечіткою.

Ціла галузь економіки «нового інституціоналізму» ґрунтується на тому спостереженні, що правила і норми є вирішальними факторами для раціональної економічної поведінки. Те, що історик економіки Дуглас Норт назвав «інститутом», – норма чи правило, формальне або неформальне, що здійснює управління людською соціальною взаємодією. Правила, що стосуються практики «Вашингтонських попутників», характеризуються як раціональні, спонтанно створені. Ці правила виникли незалежно, але, ймовірно, після деяких обговорень, а також апробації.

Можна припустити, що, коли суспільства модернізуються, все менше створюється ірраціональних норм, ієрархічно і спонтанно започаткованих, а все більше – раціональних, ієрархічно започаткованих (наприклад, діяльність уряду). Терміни, які класично асоціюються з модернізацією у Вебера – раціоналізація, бюрократизація, перехід від статусу до контракту і від громади до суспільства, свідчать, що формальна, раціональна легальна влада стає головним джерелом порядку в сучасних суспільствах.

Так як люди швидше бувають інформовані про норми, які виходять від ієрархічної влади, ніж про «розширений порядок людського співробітництва» Фрідріха фон Гайека, може бути корисно більш уважно вивчити спонтанно створені норми, щоб зрозуміти впливовість і межі спонтанного порядку. Самоорганізація стала сучасним трендом серед економістів, гуру інформаційних технологій, фахівців з управління, а також викладачів бізнес-школ, що дають поради організаціям відмовитися від ієрархії та організувати себе «біологічно», тобто за допомогою сильно децентралізованих форм добровільної кооперації. Однак хоча самоорганізація є важливим джерелом соціального порядку, вона може стати реальністю тільки при певних умовах і не є універсальною формулою для досягнення координації людських груп.

Спільноти виявляються здатними раціонально створювати неформальні правила використання загальних ресурсів таким чином, який справедливий і одночасно не веде до їх передчасного виснаження. Іншими словами, якщо люди знають, що їм належить і далі живуть в обмеженому співтоваристві, де постійне співробітництво буде винагороджено, вони виявляють зацікавленість у власній репутації, як і у контролі та покарання тих, хто порушує правила спільноти.

Корпорації початку ХХ століття, а також належали їм фабрики та контори були бастіонами вертикальної, ієрархічної влади, яка контролює тисячі робітників через систему жорстких правил у край авторитарній манері. Те, що ми бачимо, проте, на багатьох сучасних робочих місцях є протилежним – формальні, обмежені правилами, ієрархічні відносини по вертикалі замінюються

горизонтальними, що дають підлеглим великі повноваження, або неформальними спільнотами. На подібних робочих місцях координація дій виникає швидше знизу, а не виявляється нав'язана зверху, і базується на загальних нормах або цінностях, які дозволяють індивідам працювати разом для досягнення спільних результатів без формального керівництва. Вони ґрунтуються, іншими словами, на соціальному капіталі, який стає все більш важливим в міру зростання складності та технологічної інтенсивності економічних процесів.

Макс Вебер стверджував, що раціональна ієрархічна влада у формі бюрократії є квінтесенцією сучасності. Однак замість цього в ХХІ столітті ми спостерігали, як бюрократична ієрархія занепадає і в політиці, і в економіці, а її місце займають менш офіційні самоорганізовані форми взаємодії. Корпоративні ієрархії також знаходяться під ударом. Відомі випадки невдач великих, надмірно ієрархічних компаній AT&T і IBM, ще на початку 80-х років почали здавати позиції дрібнішим, швидким та гнучким конкурентам, стали класичним прикладом цього. Професори бізнес-школ, консультанти з управління та фахівці з інформаційних технологій підкреслюють достоїнства сильно децентралізованих фірм, і деякі стверджують, що великі ієрархічні корпорації поступляться місцем новій формі організації – мережі.

Іншим рішенням проблеми координації сильно децентралізованих організацій є мережа як форма спонтанного порядку, який виникає в результаті дій децентралізованих агентів, а не створюється будь-якої централізованою владою. Щоб мережі дійсно були здатні досягти успіху у створенні порядку, вони неминуче повинні залежати від неформальних норм, що займають місце формальної організації, іншими словами, від соціального капіталу.

Висновки. Таким чином, інтернет ми розглядаємо не лише як нову корисну технологію комунікації, а як провісник абсолютно нової, неієрархічної форми організації, що досконало задовольняє потреби складного, насиченого інформацією економічного світу. Якщо ми будемо розглядати мережу не як вид формальної організації, але як соціальний капітал, ми набагато краще зрозуміємо те, чим насправді є її економічна функція. З цієї точки зору мережа – це моральні взаємини довіри.

Значення соціального капіталу в ієрархічній організації може бути зрозуміле у зв'язку зі способами розповсюдження в ній інформації. У промисловій компанії ієрархія забезпечує координацію переміщення матеріальних ресурсів у виробничому процесі. Однак якщо розподіл матеріальних продуктів визначається формальною структурою субординації, інформація поширюється зовсім

іншим способом. Інформація є специфічним предметом споживання. Її виробництво може бути вкрай складним і дорогим, але, коли вона вже існує, її подальше поширення відбувається практично безкоштовно.

Отже, соціальний капітал важливий для певних секторів і певних форм складного виробництва саме тому, що обмін, заснований на неформальних нормах, може усунути внутрішні витрати на координацію для великих ієрархічних організацій як на рівні суспільства, так і міста. Потреба в неформальному, заснованому на нормах обміні стає більш важливою в сучасному плюралістичному світі, де співтовариства людей в різних регіонах все частіше складаються із представників різних культур і народів і приділяють більше уваги питанням віку, віросповідання, статі, особливих потреб. Кожний індивід бажає, щоб при розробці і наданні державних послуг (до яких, в свою чергу відносяться і транспортні послуги) приймалися до уваги його особисті обставини і потреби.

Література

1. Castells M. *The Information Age: Economy, Society and Culture: End of Milenium*. Malden (Ma.) Oxford : Blackwell Publ., 1998. URL : chrome-extension://efaidnbmninnnigpbpcjpcglclefindmkaj/https://deterritorialinvestigations.files.wordpress.com/2015/03/manuel_castells_the_rise_of_the_network_societybookfi-org.pdf (дата звернення 10.05.2023).
2. Hanifan Luda Judson *The Rural School Community Center / Annals of the American Academy of Political and Social Science*. № 67(1916). Pp. 130–138.
3. Jacobs Jane *The Death and Life of Great American Cities*. New York, 1961. URL : chrome-extension://efaidnbmninnnigpbpcjpcglclefindmkaj/http://www.petkovstudio.com/bg/wp-content/uploads/2017/03/The-Death-and-Life-of-Great-American-Cities_Jane-Jacobs-Complete-book.pdf (дата звернення 10.05.2023).
4. Токвіль Алексіс де. *Про демократію в Америці*. У двох томах / Пер. з франц. Г. Філіпчука та М. Москаленка ; Передмова А. Жардена. К. : Видавничий дім «Всесвіт», 1999. 590 с.
5. Fukuyama F. *Trust: Social Virtues and Creation of Prosperity* / F. Fukuyama – New York : Free Press, 1995.
6. Патнем Р. Гра в кеглі поодиноці: занепад соціального капіталу Америки / Р. Патнем. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2001. № 21. С. 30–47. URL : <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/putnem.htm> (дата звернення 12.05.2023).
7. Bourdieu, Pierre & Coleman, James Manuel. *Social theory for a changing society*. – N. Y.: Russell Sage foundation, cop. 1991. 387 p.
8. Фукуяма Ф. Соціальний капітал. *Незалежний культурологічний часопис „І”*. 2008. № 53. URL : <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm> (дата звернення 12.05.2023).
9. Fukuyama Francis. *Social Capital and the Global Economy / Foreign Affairs*, Vol. 74, No. 5 (Sep. – Oct., 1995), pp. 89–103. URL : <http://www.jstor.org/stable/20047302> (дата звернення 12.05.2023).
10. Гайек Ф. *Право, законодавство та свобода*. В трьох томах. Т. 3 *Політичний устрій вільного народу*. Київ, 2000. 252 с.

Анотація

Радіонова Л. О., Козирева Н. В. Соціальний капітал як імператив самоорганізації міського соціуму. – Стаття.

Стаття являє собою приклад поєднання фундаментальних і прикладних ідей з послідовним і переконливим логічним їх обґрунтуванням соціальними теоріями та ілюстрацією історичними фактами. Показано, що дослідні парадигми, орієнтовані на інституціоналізм, не цілком адекватні реаліям сучасного суспільства. Тому нинішній формат соціальної системи, з точки зору сучасних модернізаційних ризиків і модернізації, потребує інші методологічні підходи. В статті обґрунтована методологія аналізу соціальних, в тому числі політичних, мереж, умов їх формування, інтеграції, дезінтеграції, проявів стабілізуючих та дестабілізуючих функцій мереж сучасного міста. Введення в базу теорії соціальних мереж поняття соціального капіталу дозволяє авторам аналізувати городян-попутників як соціальних суб'єктів, здатних реалізувати ідеї демократії, ідеї самоорганізації міського соціуму. Досвід останніх десятиліть підтверджує те, що соціальний капітал стає головним генеруючим джерелом нагромадження суспільного багатства, основою ефективного функціонування будь-якого міста.

Показано, що мережеві відносини засновані на горизонтальних зв'язках, на відкритості спілкування, різноманітності каналів і моделей комунікації. Саме комунікативні зв'язки і можливості соціальних мереж позитивно впливають на адаптивні можливості багатьох соціальних інститутів. Доведено, що соціальний капітал перманентно створюється людьми в їх повсякденному житті. Показано, що спільноти виявляються здатними раціонально створювати неформальні правила використання загальних ресурсів таким чином, який справедливий і одночасно не веде до їх передчасного виснаження. Іншими словами, якщо люди знають, що їм належить і далі живуть в обмеженому співтоваристві, де постійне співробітництво буде винагороджено, вони виявляють зацікавленість у власній репутації, як і у контролі та покарання тих, хто порушує правила спільноти. Таким чином, самоорганізація стала сучасним трендом формування соціального порядку у міському соціумі. При цьому ієрархічні відносини по вертикалі замінюються горизонтальними, що дають великі повноваження міському соціуму.

Ключові слова: місто, соціальна мережа, комунікація, соціальний капітал, соціальна інтеграція.

Summary

Radionova L. O., Kozyreva N. V. Social capital as an imperative for self-organization of the city society. – Article.

The article is an example of a combination of fundamental and applied ideas with consistent and convincing logical substantiation of them by social theories and illustration by historical facts. It is shown that research paradigms focused on institutionalism are

not fully adequate to the realities of modern society. Therefore, the current format of the social system, from the point of view of modern modernization risks and modernization, requires other methodological approaches. The article substantiates the methodology of analysis of social, including political, networks, conditions of their formation, integration, disintegration, manifestations of stabilizing and destabilizing functions of networks of the modern city. The introduction of the concept of social capital into the basis of the theory of social networks allows the authors to analyze fellow citizens as social subjects capable of realizing the ideas of democracy, the ideas of self-organization of urban society. The experience of recent decades confirms that social capital is becoming the main generating source of accumulation of public wealth, the basis of the effective functioning of any city.

It is shown that network relations are based on horizontal connections, openness of communication, diversity of communication channels and models. It

is the communicative connections and capabilities of social networks that positively influence the adaptive capabilities of many social institutions. It has been proven that social capital is permanently created by people in their everyday life. It is shown that communities are able to rationally create informal rules for the use of common resources in a way that is fair and at the same time does not lead to their premature depletion. In other words, if people know that they belong and continue to live in a bounded community where continued cooperation is rewarded, they have an interest in their own reputation as well as in controlling and punishing those who break the rules of the community. Thus, self-organization has become a modern trend in the formation of social order in urban society. At the same time, hierarchical vertical relations are replaced by horizontal ones, which give great powers to the city society.

Key words: city, social network, communication, social capital, social integration.